

Barbaros Mah. Ahlat Sk. Varyap Meridian Sit. E1
Blok K:23 D:153 Batı ATAŞEHİR/İSTANBUL.
Tel/Fax: 0 216 510 00 39-40 – 0 216 510 00 38

İnönü Cad. Sıtkı Kulak İş Mrk. K:2/5 SEYHAN/
ADANA. Tel/Fax: 0 322
359 91 64-65 – 0 322 359 60 57 Web:
www.mtopaloglu.av.tr

KOOPERATİFLERİN KURULUŞU

Av. Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU

1. Kooperatifler Hakkında Genel Bilgiler:

Kooperatifler; tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır. (KK m. 1)

Kooperatifler TTK m. 124 hükmünde açıkça ticaret ortaklığı olarak belirtilmiştir. Bir ticaret şirketi olarak kooperatif ticari işletme işletebilir. Özellikle tüketim, kredi, sigorta, su ürünleri kooperatiflerinde ticari işletmeye de ihtiyaç duyulur. Ticari işletme işletilmesi Kooperatif ile ortaklar arasındaki ilişkiyi etkilemez. Kooperatiflerin tacir niteliğine sahip olup olmadığı tartışmalıdır. Yargıtay, kooperatiflerin tacir olmadığı görüşündedir. Birçok kararında konuyu kooperatiflerin sözleşme cezası isteyip isteyemeyeceği ve kooperatiflerden ticari borçlara uygulanan temerrüt faizinin istenip istenemeyeceği hususları bakımından değerlendirilmiştir. Ancak TTK'da kooperatiflerin ticaret şirketi olduğu belirtildiğinden doktrinde aksi de savunulmaktadır.

Kooperatiflerin amacı 'sağlayıp korumak'tır. Sağlayıp korunan ortakların; ekonomik menfaatleri, özellikle mesleklerine ait ihtiyaçları, bu suretle mesleklerini daha iyi icra etmeleri, teknoloji kullanmaları, özellikle geçimleriyle alakalı ihtiyaçlara en iyi şekilde cevap sağlamalarıdır. Sağlanıp korunan ekonomik menfaatler ile ortaklar yaşam kalitelerini artırır, ekonomilerini geliştirir ve yükseltirler. Kooperatifin götüğü ekonomik menfaatin anasözleşmede belirlenmiş olması gerekir. Amacın elde edilmesi için; karşılıklı yardım, dayanışma, karşılıklı kefalet, iş gücü katkısı ve parasal katkı araçlarından yararlanılır.

Ortaklar gerçek ve tüzel kişiler ortak olabilir. Gerçek kişilerin fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Yabancılar da ortak olabilir.

Kooperatiflerin sermayesi pay tutarlarına bölünmüştür. Payların toplamı sermayeyi meydana getirir. Ancak sermaye sabit değildir, değişkendir. Ortakların katılımı/ayrılması sonucu kendiliğinden değişir.

Kooperatifler özel hukuk tüzel kişisi olan bir kişi birliği olup tüzel kişiliği olan bir ticaret şirkettir. Tüzel kişiliğin sonucu olarak unvan ve merkezi vardır.

2. Kooperatiflerin Kuruluş Aşamaları

a. Anasözleşmenin Hazırlanması: Anasözleşme kurucular tarafından hazırlanır. Bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak anasözleşme ile kurulur. Anasözleşmedeki imzaların Ticaret Sicili Müdürlüğüne onaylanması gerekir (KK.m.2 f.1).

Kooperatif kuruluşu için yedi kişi bir araya geldikten sonra, anasözleşmenin hazırlanması ve her sayfasının 7 kurucu ortak tarafından imzalanması ve imzaların da ticaret sicili müdürlüğüne tasdik ettirilmesi gerekir. Uygulamada Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan (KK.m.88) örnek ana sözleşmelerden yararlanılmaktadır. Ancak, örnek anasözleşmeleri kullanmak zorunlu değildir. KK m. 4'deki hükümleri taşımak ve kanunun emredici hükümlerine uymak kaydıyla, kurucular istedikleri şekilde anasözleşme hazırlayabilirler. Ancak bu durumda, kuruluş izninin Ticaret İl Müdürlüğünden değil, Ticaret Bakanlığı'ndan alınması gerekmektedir.

b. İzin: Kurucular MERSİS üzerinden ticaret siciline başvurur. Kurulacak olan kooperatife ilişkin sözleşmenin seçilip ilgili boşlukların doldurulması gerekir. Ticaret il müdürlüğünün uygunluk yazısı üzerine kooperatifin tescili gerçekleştirilebilir. Kooperatife kuruluş izninin verilmesi hususunda, izin merciine hitaben iki nüsha dilekçe yazılır. Bu dilekçede kurucular tarafından taahhüt edilen nakdi sermayenin ¼'ünün, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na bağlı bir bankada, kurulmakta olan kooperatif adına açılacak özel bir hesaba, sadece kooperatifin kullanabileceği şekilde yatırıldığı açıkça belirtilir. Bu dilekçenin aslı izin merciine verilirken, sureti kooperatifteki kuruluş dosyasında muhafaza edilir.

c İzin merciine verilecek belgeler: İzin mercii Ticaret Bakanlığı veya ticaret sicil il müdürlüklerine aşağıdaki bilgilerin verilmesi gerekir

ca. İzin dilekçesi: İzin dilekçesinin kurucular adına, bir veya birkaçı tarafından imzalanması yeterlidir.

cb. Anasözleşme: Kurucuların imzasını taşıyan ikisi ticaret sicili müdürü onaylı, dördü onaylı örnekten fotokopi çekilmiş, altı adet anasözleşme izin merciine verilir.

Kooperatif eğer Bakanlıkta kuruluyorsa, Bakanlık kuruluşu ilişkin şerhini düşükten sonra, fotokopi olan iki nüshayı alı koymakta, diğer dört nüshayı kuruculara iade etmektedir. Bakanlık alı konan 1 nüshayı kendi kuruluş dosyasına kaldırmakta, diğer nüshayı kooperatifin merkezinin bulunduğu Ticaret İl Müdürlüğüne göndermektedir.

Kooperatif Ticaret İl Müdürlüğünde kuruluyorsa, ilgili Müdürlük kuruluşu ilişkin şerhini düşükten sonra, fotokopi olan bir nüshayı alı koymakta, diğer beş nüshayı kuruculara iade etmektedir.

cc. Kuruluş bilgi formu: Söz konusu formda, kooperatifin unvanı ve adresi ile kurucu ortak sayısı, varsa telefonu yazılır. Ayrıca, forma ilk yönetim ve denetim kurulu üyelerinin kimlik bilgileri de yazılır.

cd. Banka dekontu: Kooperatifin kuruluş sermayesinin en az ¼'ünün kurulmakta olan kooperatif adına, bir bankada açılan özel bir hesaba yatırıldığını gösteren banka dekontu alınmalıdır.

ce. Adli sicil belgesi. İlk yönetim ve denetim kurulu üyelerine ait adli sicil belgesi verilmelidir. Başvuru tarihi itibari ile son 6 ay içerisinde alınmış olmalıdır.

cf. Yazılı Taahhütname: Yönetim ve denetim kurulu üyelerinin birbirleri ile akraba olmadıklarına, ayrıca yönetim kurulu üyelerinin de aynı türde başka bir kooperatifin yönetim kurulu üyesi olmadıklarına ilişkin ortak imzalarının yer aldığı güncel tarihli yazılı taahhütname verilmelidir.

cg. Diğer belgeler: Kurucular arasında kamu veya özel hukuk tüzel kişinin bulunması halinde, bunların amaçları bakımından kooperatifle ilgilendiklerini gösteren bilgi veya belgeler verilmelidir. (Anasözleşme, tüzük, vakıf senedi gibi). Söz konusu tüzel kişinin kurucu ortak olabilmesine ilişkin herhangi bir engelin bulunmaması halinde, özel hukuk tüzel kişisini temsilci edecek gerçek kişiyle ilgili olarak yetkili organca alınacak atama kararının Noter tasdikli sureti; kamu hukuk tüzel kişisi tarafından ise, temsilci isimlerinin yer aldığı resmi yazı verilmelidir.

d. Bakanlığın (veya İl Müdürlüğünün) izin için yapacağı inceleme: İzin mercii, kuruluş başvurularını iki yönlü incelemektedir. Bunlar; şekil yönünden ve esas yönündendir. Şekil yönünden inceleme, daha önce saydığımız belgelerin mevcut olup olmadığını, bu belgelerle anasözleşmenin genel kabul gören şekilleri içerip içermediğini araştırmaktan ibarettir. Esas yönünden incelemede ise anasözleşmenin Kooperatifler Kanunu'nun emredici hükümlerine aykırılık taşıyıp taşımadığı ve Kooperatifler Kanunu gereği anasözleşmeye konulması zorunlu hükümlerin konulup konulmadığı araştırılır.

3. Kuruluş için kooperatifin tescil ve ilanı

Kooperatifin tescili ticaret sicilinde yapılır. Ticaret sicili, Ticaret Bakanlığı'nın gözetim ve denetiminde ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları bünyesinde kurulacak ticaret sicili müdürlükleri tarafından tutulur. Bir yerde oda mevcut değilse veya yeterli teşkilatı yoksa, ticaret sicili, Ticaret Bakanlığı'na belirlenecek bir odadaki ticaret sicili müdürlüğü tarafından tutulur. Ticaret sicili müdürleri, kaydı istenilen olayın tescili için Kanun ve Ticaret Sicili Yönetmeliği'nin öngördüğü bütün koşulların yerine getirilmiş olup olmadığını incelemekle yükümlüdür. Tescil ilgililerin (kurucuların) talebi üzerine bir dilekçe ile yapılır (TTK.m.28, 29). Dilekçede imzaları bulunanların kimliklerini ispat etmeleri zorunludur. Ancak, dilekçedeki imzalar ticaret sicili müdürlüğünce onaylanmışsa, ayrıca kimliğin ispatlanmasına gerek yoktur (TTK.m.29). Tescil süresi 15 gündür (TTK.m.30, f.1). Ancak ticaret sicil müdürlüğünün yetki alanı dışında oturanlar için bu süre 30 gündür (TTK.m.30, f.3). Tescil talep süresi, izin mercii'nin kuruluş iznini vermesinden itibaren başlar (TTK.m.30, f.2). Müdürlüğe başvuru yazılı şekilde ya da elektronik ortamda yapılır. Dilekçede istem açıkça belirtilir ve tescil edilecek olgular gösterilir. Dilekçeye doğrulayıcı belgelerin asılları ya da onaylı örnekleri eklenir.

Bir kooperatifin kuruluşunun tesciline ilişkin başvuruda müdürlüğe tescil talep dilekçesi ekinde aşağıdaki belgeler verilir (TSY.m.109):

- i) Kurucuların imzaları ticaret sicili müdürü tarafından onaylanmış kooperatif anasözleşmesi.
- ii) Kooperatif kuruluşuna izin veren makamın izin yazısı.
- iii) Kooperatifi temsil ve ilzama yetki verilen kişilerin ticaret sicili müdürü huzurunda kooperatif unvanı altında atılmış imza beyannameleri ile gerekli görülen diğer belgeler.

Belgeler, hukuki gereklere uygun şekilde onaylanarak imzalanır. Onaylı örnekler elektronik ortamda da hazırlanabilir. Başvurunun elektronik ortamda yapılması halinde dilekçe ve belgeler güvenli elektronik imza ile imzalanır. Dilekçe tescil isteminde bulunmaya yetkili kişi veya kişilerce imzalanır. Dilekçe sahibi kimliğini ispat etmek zorundadır. Dilekçedeki imza, ticaret sicili müdürlüğünce onaylanmış veya güvenli elektronik imza ile imzalanmışsa, ayrıca kimliğin ispatlanmasına gerek yoktur. Ticaret sicili müdürü tarafından onaylanmamış veya güvenli elektronik imza ile imzalanmamış dilekçelerde imza bakımından her türlü karşılaştırmayı yapar, ilgilinin sicil dosyasında istemde bulunan kişinin daha önceden verdiği onaylı imza beyannamesi varsa bununla karşılaştırır, gerek gördüğü takdirde dilekçe altındaki imzanın ticaret sicili müdürlüğünce tasdik edilmesini ister.

a. Taahhütname Alınması: Ticaret sicil müdürlüğü kooperatifin tescilini isteyenlerden tescil dilekçesi ve imzalara ait belgelerden ayrı olarak bir de taahhütname ister. Taahhütnamede; kooperatifin unvanı, sermayesi, merkezi, kooperatifin kuruluş tarihi açıkça gösterilir. Taahhütnamenin altına içerdiği bilgilerin doğru olduğu, aksinin tespit edilmesi durumunda sorumluluğun taahhütnameyi imzalayan kişi ya da kişilere ait olduğu yazılarak imzalanır. Taahhütnamede yer alması gereken bilgiler başvuru dilekçesinde de beyan edilebilir. Bu durumda ayrıca taahhütname aranmaz.

b. Sicil müdürünün yapacağı inceleme: Sicil müdürünün yapacağı incelemeye ilişkin de KK'da bir hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda TTK'ya gitmek gerekir. Buna göre sicil müdürü aşağıda yer alan konuları incelemekle yükümlülük (TTK md. 32, 33);

c. Tescil ve ilan edilecek hususlar: KK'nun 3'üncü maddesine göre, tescil ve ilan edilecek hususlar şunlardır:

- 1) Ana sözleşme tarihi,
- 2) Kooperatifin amacı, konusu ve varsa süresi,
- 3) Kooperatifin unvanı ve merkezi,
- 4) Kooperatifin sermayesi ve bunun nakdi kısmına karşılık olarak ödenen en az miktar ve her ortaklık payının değeri,
- 5) Ortaklık payı belgelerinin ada yazılı olduğu,
- 6) Aynı sermaye ve devralın akçalı kıymetlerle işletmelerin neden ibaret oldukları ve bunlara biçilen değerler,
- 7) Kooperatifin ne suretle temsil olunacağı ve denetleneceği,
- 8) Yönetim kurulu üyeleriyle kooperatifi temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları,
- 9) Kooperatifin yapacağı ilanların şekli ve anasözleşmede de bu hususta bir hüküm varsa yönetim kurulu kararlarının pay sahiplerine ne suretle bildirileceği,
- 10) Kooperatifin şubeleri: Kooperatifler, lüzum gördükleri takdirde memleket içinde ve dışında şubeler açabilirler. Şubeler, merkezin sicil kaydına atıf yapılmak suretiyle buldukları yer ticaret siciline tescil olunurlar.

Kooperatiflerle ilgili olarak yukarıda yer almayan hususlara ilişkin tescil başvurularında anonim şirketlere ilişkin hükümler kıyasen uygulanır.

d. Sicil tasdiknamesinin alınması: Kooperatifin kuruluşunun ticaret siciline tescilinden sonra, sicil müdürünce bir sicil belgesi (tasdiknamesi) düzenlenerek ilgililere verilir (TSY.m.16). Bu belgede; MERSİS numarası, kooperatifin ticaret unvanı, kooperatifin faaliyet alanı, kooperatifin sermayesi, belge düzenlendiği sırada kooperatifi temsile yetkili olanlar gibi bilgilere yer verilir. Tasdiknamenin kullanılamaz hale gelmesi veya kaybı halinde ilgililerin

talebi üzerine, gideri ve harcı tahsil edilerek yeni tasdikname düzenlenir. Sicil tasdiknamesi; tasdiknamede yer alan bilgilerde herhangi bir değişiklik olmadığı veya yenisi düzenlenmediği sürece geçerlidir.

e. İlan: Tescil edilen olgular, Kanunda veya Ticaret Sicili Yönetmeliği'nde aksine bir hüküm bulunmadıkça ilan olunur. Yukarıda sayılan işlemler tamamlandıktan sonra, Ticaret Sicili Müdürü, MERSİS üzerinden Ticaret Sicili Gazetesine, bir yazı ekinde ilan edilecek hususları gönderir.

f. Tescil ve ilanın üçüncü kişilere etkisi: Sicil kayıtları, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, üçüncü kişiler hakkında, tescilin sicil gazetesinde ilan edildiği; ilanın tamamı aynı nüshada yayımlanmamış ise, son kısmının yayımlandığı günü izleyen iş gününden itibaren hukuki sonuçlarını doğurur. Bu günler, tescilin ilanı tarihinden itibaren işlemeye başlayacak olan sürelerle de başlangıç olur. Bir olgunun tescil ile beraber derhal üçüncü kişiler hakkında sonuç doğuracağına veya sürelerin derhal işleyeceğine ilişkin özel hükümler saklıdır. Üçüncü kişilerin, kendilerine karşı sonuç doğurmaya başlayan sicil kayıtlarını bilmediklerine ilişkin iddiaları dinlenmez. Tescili zorunlu olduğu halde tescil edilmemiş, veya tescil edilip de ilanı zorunlu iken ilan edilmemiş bir olgu, ancak bunu bildikleri veya bilmeleri gerektiği ispat edildiği takdirde, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.